

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา
เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

นางสาวเกศินี คุรุณาสวัสดิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2548
ISBN 974-17-5775-1
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE STATE AND PROBLEMS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTIONAL ORGANIZATION
TO DEVELOP ETHICS AT THE LOWER SECONDARY SCHOOL LEVEL

Miss Kasinee Karunasawat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies
Department of Curriculum, Instruction and Educational Technology
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2005
ISBN 974-17-5775-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา
เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

โดย

นางสาวเกศินี กรุณาสวัสดิ์

สาขาวิชา

การสอนสังคมศึกษา

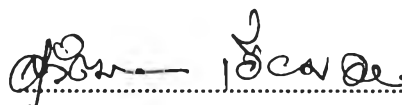
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช

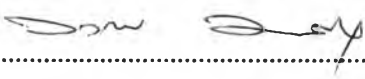
คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ ศิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา เขี่ยมมอรพรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ วารินทร์ มาสกุล)

เกศินี ครุณาสวัสดิ์ : สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. (THE STATE AND PROBLEMS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTIONAL ORGANIZATION TO DEVELOP ETHICS AT THE LOWER SECONDARY SCHOOL LEVEL) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. ดร. วลัย พานิช, 210 หน้า. ISBN 974-17-5775-1.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามการรับรู้ของครู ในด้านตัวครู ด้านเนื้อหา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำแนกตามลักษณะภูมิภาค รวม 6 ภูมิภาค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ซึ่งได้รับกลับคืนและ มีความสมบูรณ์จำนวน 336 ฉบับ นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอน พบว่า

1.1 ด้านตัวครู ครูส่วนใหญ่ถูกกำหนดให้สอน โดยได้รับคัดเลือกตามความเหมาะสมและมีความพอใจ ครูส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมและสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในหัวข้อเนื้อหาพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาจริยธรรม จำนวน 1 ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา ครูส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการสอนโดยมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนามากขึ้น และเป็นตัวอย่างในการแต่งการสุภาพเรียบร้อยในสถานศึกษา

1.2 ด้านเนื้อหา ครูส่วนใหญ่นำเนื้อหาพระพุทธศาสนามาพัฒนาจริยธรรมทั้ง 6 ประการ คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาเหมือนกัน คือ หัวข้อเรื่องพระธรรม สำหรับความรับผิดชอบ ครูส่วนใหญ่ใช้เนื้อหาในหัวข้อพระสงฆ์

1.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่จัดกิจกรรมโดยบูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนากับสาระการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เพื่อพัฒนาความมีวินัย และมีการจัดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและเสริมหลักสูตร รวมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูส่วนใหญ่ให้คำชมเชยทั้งเป็นการส่วนบุคคลและต่อหน้าสาธารณะ และครูส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลที่หลากหลายโดยใช้แบบฝึกหัดและใบงานมากที่สุด และเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากที่สุด และประเมินความสำเร็จในการสอนที่ร้อยละ 51-80

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาในด้านตัวครูและด้านเนื้อหา สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงสอนไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมและสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอ และการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและประเมินผล

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2548

ลายมือชื่อนิสิต เกศินี ครุณาสวัสดิ์

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ผศ. ดร. วลัย พานิช

4683657727 : MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEY WORD: STATE AND PROBLEMS / SOCIAL STUDIES INSTRUCTION / DEVELOP ETHICS

KASINEE KARUNASAWAT: THE STATE AND PROBLEMS OF SOCIAL STUDIES INSTRUCTIONAL ORGANIZATION TO DEVELOP ETHICS AT THE LOWER SECONDARY SCHOOL LEVEL.

THESIS ADVISOR: ASST. PROF. WALAI PANICH, D.Ed., 210 pp. ISBN 974-17-5775-1.

The purpose of this research is to study the state and problems of organizing social studies instruction to develop ethics at the lower secondary school level according to the teachers' perception in the aspect of teachers, the content and instructional activities. The sample of this research is social studies teachers who teach the content of Buddhism studies at the lower secondary school level under the Office of the Committee of Basic Education, Ministry of Education which the classified by 6 geographical area. The tool of this research is a set of questionnaire which were collected totally 336. The obtained of data were analyzed by distributing of frequency, percentage, mean, standard deviation and then conclusion in a descriptive manner.

The research findings were as follows:

1. State of organizing social studies instruction found in the follow aspects:

1.1 The aspect of teachers. Most of teachers were assigned to teach Buddhism subject based on appropriation and satisfaction. Most of them participated in the in-service program/ seminar on the topic of Buddhist content one time per one semester. Most of teachers gained more benefits on knowledge and understanding of Buddhism and ethics; and also they were role-model in dressing properly in schools.

2.2 The aspect of the content. Most of teachers used Buddhist content to develop 6 aspects of ethics. They used "The Buddhist teaching" topic to develop discipline, honesty, saving, diligence and patience; while "The Monks" topic was used to develop responsibility

3.3 The aspect of instructional activities. Most of teachers integrated the Buddhist content with the content of civics, culture and lifestyle to develop students' discipline. Varieties of classroom activities, extra curriculum activities and instructional material were implemented. Most of teachers gave the opportunity for students to express their opinions and reinforcement was used both personal and public praise. Most of teachers used varieties of measurement and evaluation with the emphasis on student participation. Assignment and work sheet were mostly used. Most of teachers evaluated their teaching success at the percentage of 51-80.

2. Problems of organizing social studies instruction. The teacher expressed that there were no problems in the aspects of teachers and the content. In the aspect of instructional activities, it was found that there were problems in the issues of inadequacy for teaching hours relevant to organizing activities, instructional material, and budget for field trip. There were no problems in using reinforcement and measurement and evaluation.

Department Curriculum, Instruction and Education Technology

Field of study Teaching Social Studies

Academic year 2005

Student's signature... *Kasinee Karunasawat*

Advisor's signature... *Walai Panich*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความเมตตากรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลย์พานิช อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสมบูรณ์ และกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์วารินทร์ มาศกุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขวิทยานิพนธ์ให้เกิดความสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อมรา รอดคารา ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูล และให้กำลังใจในแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และกราบขอบพระคุณอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลาเพื่อให้คำแนะนำต่างๆ ในการจัดทำข้อมูลและตรวจทานแก้ไขเครื่องมือในการวิจัย และครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลและความร่วมมือในการวิจัยครั้งนี้

ทำนุผู้วิจัยขอขอบพระคุณ นายกิตติศักดิ์ ครุณาสวัสดิ์ และนางอัมพรพรรณ ครุณาสวัสดิ์ ผู้เป็นบิดา มารดา ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือตลอดเวลา ขอบคุณสมาชิกทุกคนในครอบครัว และเพื่อนๆ ที่คอยห่วงใยและให้กำลังใจเสมอ คุณค่าที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้กับผู้เป็นที่รักและเคารพอย่างยิ่งไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ญ

บทที่

1	บทนำ	1
1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2	วัตถุประสงค์การวิจัย	7
1.3	ขอบเขตการวิจัย	8
1.4	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	8
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1	คำจำกัดความของจริยธรรม	11
2.2	ความสำคัญในการพัฒนาจริยธรรมที่มีต่อเยาวชนไทย	13
2.3	จริยธรรมบุคคล 6 ประการ	16
2.4	หลักการการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม	32
2.5	บทบาทของครูพระพุทธศาสนากับการพัฒนาจริยธรรม	46
2.6	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
3	วิธีดำเนินการวิจัย	56
3.1	การศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	56
3.2	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	67
3.3	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	68
3.4	การเก็บรวบรวมข้อมูล	71
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	72

4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	74
-	ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ของผู้ครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา	76
-	ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียน การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	80
-	ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียน การสอนสังคมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	107
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
-	สรุปผลการวิจัย	119
-	อภิปรายผล	124
-	ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	136
-	ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป	138
	รายการอ้างอิง	139
	ภาคผนวก	148
-	ภาคผนวก ก รายชื่อและหนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและโรงเรียน ที่ขอทดลองใช้เครื่องมือ	149
-	ภาคผนวก ข รายชื่อและหนังสือโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง	159
-	ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	165

- ภาคผนวก ง หนังสือและเครื่องมือที่ขอความอนุเคราะห์จาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเพื่อตรวจความถูกต้อง และเหมาะสมของเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ที่นำมาใช้ในการพัฒนาจริยธรรมบุคคล	186
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	210

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. แสดงการวิเคราะห์ปัจจัยธรรมชาติที่ใช้ในการวิจัย	59
2. แสดงการวิเคราะห์เนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่นำมาใช้ในการพัฒนาจริยธรรมบุคคล.....	61
3. แสดงจำนวนโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่าง ครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย	68
4. แสดงความถี่และร้อยละของแบบสอบถามที่ได้รับคืนและมีความ สมบูรณ์ จำแนกตามภูมิภาคของประเทศไทย	72
5. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา วุฒิทางพระพุทธศาสนา ประสบการณ์ในการสอน ระดับชั้น และหน้าที่สอนสาระการเรียนรู้อื่น	76
6. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจำแนกตามเหตุผลที่ได้รับหน้าที่สอน	80
7. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจำแนกตามความรู้สึกรู้สึกจากการได้รับหน้าที่สอน	81
8. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจำแนกตามการเข้ารับการอบรมและสัมมนาต่อหนึ่ง ภาคการศึกษา	82
9. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจำแนกตามประโยชน์จากการได้รับหน้าที่สอน	84
10. แสดงจำนวนและค่าร้อยละของครูสังคมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยจำแนกการปฏิบัติตน ขณะอยู่ในสถานศึกษา	85

11. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่นำเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามาใช้พัฒนาจริยธรรม จำแนกตามจริยธรรม	86
12. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พัฒนาจริยธรรม จำแนกตามการจัดกิจกรรมบูรณาการเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนากับสาระการเรียนรู้อื่นในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรม	94
13. แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของคะแนนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มาพัฒนาจริยธรรม	97
14. แสดงค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของคะแนนการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มาพัฒนาจริยธรรม	100
15. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พัฒนาจริยธรรมจำแนกตามการเน้นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน	102
16. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พัฒนาจริยธรรม จำแนกตามการเน้นการเสริมแรง	103
17. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเนื้อหาในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พัฒนาจริยธรรม จำแนกตามประเด็นต่างๆของการวัดและประเมินผล	105
18. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังคัมศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่ครูพบเกี่ยวกับตนเอง	107

19. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านเนื้อหา	109
20. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านกระบวนการเรียน การสอน	110
21. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านสื่อการเรียนการสอน	111
22. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านการจัดบรรยากาศ การเรียนการสอน	113
23. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านการเสริมแรง	114
24. แสดงจำนวนและคำร้อยละของครูสังกัดศึกษาที่สอนสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา จำแนกตามปัญหาที่พบในด้านการวัดและประเมินผล	115